

BUDAPEST

Előszó egy felfedező utazáshoz

Egy világváros századik születésnapján szeretnők felfedezni szűkebb hazánkat, ezt a bölcs kamaszt, amelynek történeti múltja évezredekkel mérhető, s amelynek mai lakói római romok fölött sétálva és török kori fürdők páras kupolái alatt heverészve bizalmas szemhunyorítással adják tovább a legfrissebb, a legcsípősebb tréfát, amely a reggeli kávé mellett pattant ki egy pesti agyból és délig kozmikus sebességgel járja be a várost. Ismerjük a mai Budapestet, közeli és távolabbi korok emlékeibe ágyazva, de mai gondjával és örömeivel. Történelmi tájainak maradványával és a nyújtózás kejes gyötrelmeivel; lakóinak szorgalmával és keleti lustaságával, nem törődésével és féltékenységgel. A budapesti ember viharosan változó kedélyvilágával és szerelmes hűségével a várost iránt, amely száz éve született Pest, Buda és Óbuda egyesítéséből.

Budapest felfedezésére vállalkozik a *Magyar Nemzet* tudatnyi munkatársa azzal az elhatározással, hogy a következő hónapokban kézen fogva lapunk olvasóit, beutazza fővárosunk huszonkét kerületét, s korántsem az útikalauzok száraz nyelvezetén, de az együvé tartozó emberek baráti beszélgetésének hangján segít meglatni és felfedezni mindent, ami ebben a városban esendő gyöngesség és fényes alkotás, azt a keveset, ami száz év óta változatlan és ami napjainkban órák alatt változik. Tulajdonképpen minden tollforgató ember, aki ezeket az utcákat járja, évek és évtizedek óta gyűjtögeti egy-egy ujjongó felfedezés vagy csöndes vallomás alkotó elemeit, tulajdonképpen minden pesti ember szellemi iszákja tele van emlékekkel, élménnyel, panasszal és büszkeséggel, mert bár sokat szidjuk és ócsároljuk ezt a várost, mindenkinnek arasznyit tágul a mellbősége, amikor a Halászbástyán állva megérezzük az idegenek néma áhítatát.

Hol s merre kezdjük a felfedező utazást? — ezt nem holmi száraz útitrend határozza meg, nem a földrajzi határok és a közigazgatási beosztás, mert hiszen aki erre az utazásra vállalkozik, azt óhatatlanul zavarba ejti a bőség áradása. A tájkép talán minden budapesti előtt ismerős, talán senkisé is ebben a városban, aki ne állt volna a gellérthegy Szabadság-szobor talpazatánál, hogy lenézzen erre a szívsvorító épületgyűttesre, amelyet szakértők és egyszerű látogatók a világ legszebb városképei közé sorolnak. Nem ebből a fotós látószögből akarjuk megsejteni és megmutatni Budapestet, hanem az utcák és a terek szövevényéből, az élet sűrűjéből, ha úgy tetszik.

Budapest szerkezete még őriz olyan ódon foltokat, amelyek a középkor után keletkeztek, amelyek a század végi kisvárosok csöndességében éltek a legutóbbi időkig, s most egyszerre betört csodálatos véletlen folytán megmaradt és gondosan konzervált falaik közé a kétféle világváros magas pulzusszámával a XX. század. Száz évvel ezelőtt a rákosi homoktól a Vérmezőig egy napig eltartott a vándorúttal, holnap tizenöt perc alatt surran a földalatti a Fehér úttól a Déli vasútig, de mi majd kiszállunk a Batthyány téren, hogy szemtanúi legyünk az újkor budai reneszánsz nagyszerű pillanatának. Ezen a téren — hajdan Felső vásártér, később Bomba tér — állt a régi Buda két legnevezetesebb fogadója, a ma is látható s 1728-ból származó Fehér kereszt és a Barna oroszlán, amelynek helyét 1902-ben a vásárcsarnok foglalta el. A Batthyány téren a metró és a szentendrei HÉV találkozási pontja keletkezik, ahol egyetlen nap több ember fordul meg, mint az egyesítés egész évében.

A budai hegyvidéknek egyetlen olyan pontja sincs, ahonnan be lehetne tekinteni a városkép változásának teljességéig, ahhoz el kell utazni Rákosszentmihály kertés házai közé, ahonnan most búcsúznak a kertápoló galambtenyésztő óslakók, mert

a terjeszkedő város már ott topog a kertek alatt, át kell adni a helyét a magasházaknak. A búcsú pillanatai mindig fájalmasak, s e földszintes elővárosok küszöbmagasságából nézve valóban úgy hat, hogy a város terjeszkedése felemészti ezt a tágas, levegős, falusias világot, az ember jóvátételétlenül beszorul a magasházak kimért és távfűtött légtérébe. De vajon végzetes ez a folyamat, beton- és kőrengeteg alakul Budapest, amelynek klasszikus városmagját üde szegélyként övezték a kertvárosok?

Minden világvárosban zajlik a belső menekülés folyamata, a tűzfalak egyhangú látképét már nehezen tűri az ember, s kifelé iparkodik a természetbe. A centenáriumát ünneplő Budapestben ez a folyamat megfordult, a bal parti síkság mindinkább beépül modern városnegyedekkel s benépesedik a budai hegyvidék, helyenként talán mohóbban és erőszakosabban, mint kívánatos lenne, ez azonban afféle jó gond, nem mérsékeltre és szigorra int, mert Budapest a következő évszázadban is lélegezni akar. Épp ezért iparkodik szabadulni elavult, füstös gyáraitól; majd körülnézünk azokban az „illatos” negyedekben, amelyek lassan-lassan ipari műemlékké válnak, mint a Ganz utca egykori vasöntődéje. De azt is érdemes vizsla szemekkel fölmérni, milyen lesz holnap Budapest belvárosa, hol és hogyan fejeződik be a Duna-parti szállodasor, lezárva e partszakasznak a Parlamenttől az Intercontinentálig terjedő ívét.

Bekopogunk majd városrtervezők műtermeibe, ahol már a következő évszázad városképét tervezik. Ezeket a rajzasztalonokon az ezredforduló Budapestje már kirajzolódik, már látni a Duna két partján Csillaghegytől Csepel-szigetig nyújtózó új városnegyedeket, beépülve a dombkaréj hajlataiba, s olyan új panorámát villantva fel, amely még erőteljesebben aláhúzza a mai Budapest szépségét.

Persze nincs szándékunkban elszakadni a mai valóságtól,

mert elsősorban azt szeretnők feltárni, hogyan is élünk Budapestben az évszázad harmadik harmadában, milyen gondjaink és örömeink vannak, hogyan is pereg a budapesti átlagember élete ebben a zajos, füstös városban, miféle vágyak feszítik az ifjúságot és miféle álmok andalítják az idősebbeket. Megkeresünk öregembereket, hogy papírra vessük és megörizzük emlékeiket arról a régmúlt Budapestről, amely egyre inkább ködös látomássá változik, mint a kocsmái pipafüst, az eltűnt életforma csöndesen eloszló fellegei.

Budapest varázsát szeretnők megörökíteni ebben az ünnepi krónikában, hogy az újságírás eszközeivel is hozzájáruljunk Budapest történetének következő kötetéhez. Hamar elillanó, gyorsan tovatűnő műfaj a miénk, de talán nem veszi tőlünk szerénytelenségnek az olvasó, ha ezúttal a maradvány igényével fogalmazzuk meg híradásunkat a magyar fővárosról. Mert hiszen budapesti emberek vagyunk mindahányan, s azzal a zsörtölődő szeretettel ápoljuk e várososhoz fűző kapcsolatainkat, amely minden nagy család érzelmi kapcsolatait meghatározza. Utunk tehát családi utazás lesz, oly meghitt és családis, mint egy század eleji kirándulás lóvasúton a Ligetbe, vagy az a vidám népünnepély, amikor először kapaszkodott fel a Svábhegy lejtőin a gőzmozdony vontatta fogaskerekű.

A felfedezés izgalmával szeretnők felfűteni ezt az utazást, mert minden világváros rejteget lakói előtt is jórészt ismeretlen tájakat, embereket, intézményeket, töprengő koponyákat és kávéházi lebzselőket, alkotóművészeket és vandál pusztítókat, mert kétféle ember között nem lehet mindenki mintapolgár. Azokat hívjuk erre az utazásra, akik szeretik és óvják ezt a várost, akik itthon és szerte a nagyvilágban büszkén mondják ki ezt a két szót:

„Lakóhelyem Budapest.”

Baróti Géza